

ALISHER NAVOIYNING “MAHBUB UL-QULUB” ASARIDA UMUMINSONIY XISLATLAR

Shamsiddinova Saodat Baxriddin qizi

Buxoro shahri Buxoro Davlat Pedagogika

Instituti 2- kurs talabasi

shamsiddinovasaodat08@gmail.com

ANNOTATSIYA

Muallif ushbu maqolada buyuk alloma Alisher Navoiy siymosi va uning “Mahbub ul-qulub” asarida keltirilgan ibratli fikr va mulohazalarning bugungi kunda yoshlar va kattalar uchun insoniy fazilatlar namunasi, ya’ni insoniyatni umuminsoniy xislatlar bilan tarbiyalashda katta ahamiyatga ega ekanligini bir nechta isbotlar bilan ochib bergan.

***Kalit so‘zlar:** Alisher Navoiy, “Mahbub ul-qulub” asari, komil shaxs, loqaylik va befarqlikka qarshi, ota-onani e’zozlash, adolatli davlat arbobi, yoshlar tarbiyasida Navoiy asarlari.*

Alisher Navoiy... Bu nom zamon va makon silsilasini dog‘da qoldirib, insoniyatning unutish va unutilish qoidalari ustidan g‘alaba qilib kelmoqda. Haligacha hech bir kuch yo‘qki, uning “panjasiga panja urgani” dahl eta oladigan. Chunki u nafaqat mohir yozuvchi va shoir, balki adolatparvar davlat arbobi, insoniylik bog‘ining ko‘rkam chinori, namunali ustoz va komil shaxs sifatida tarix zarvaraqlarida o‘chmas iz qoldirib kelmoqda. Uning asarlari mana besh asrdirki, o‘z qadr-qimmatini yo‘qotmay, she’riyat osmonida porlamoqda. Ustozning hayot yo‘llari va u nuqsonsiz ijodlari haqida to‘laqonli gapiramiz desak, bu ziyo ko‘zlarimizni qamashtirib yuboradi. Keling u kishidan serhosil bog‘idan bir mevani tahlil qilishga urinib ko‘ramiz.

Buyuk alloma o'zining durdona asarlarida umuminsoniy tarbiya, go'zal xulq va insonga xos ma'naviyat chegaralarini yorqin tarzda tasvirlagan. Bu zaminda tiriklik shohi sanalmish Inson adib nazdida aziz va qadrli xilqat. Shunga ko'ra, u o'zining asarlarida insonga xos komillik sifatlarini ko'plab tarannum etadi. Har bir so'z matn zanjiriga o'ziga xos qolip bilan joylanganki, ularni mutolaa qilar ekansiz so'zning qudratiga lol qolasiz va unda hech qanday ortiqcha jumla yoki so'zga duch kelmaysiz. Bu asarlar bugun yoshlarni insoniylik tuyg'ulari bilan tarbiyalashda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Har bir jumlasida olam-olam ma'no bo'lib, ular go'yo hikmatli so'z kabi insonlar tiliga tezda o'rinish qoladi. Uning ta'lim va tarbiyaga oid qimmatli fikr-mulohazalarini bugungi kunda ham har bir inson o'zi uchun dasturilamal qilib olishi shart va zarur. Chunki hozirgi kunda hayotimizning har bir jabhasida Navoiy bobomizning qarashlari o'rinli va ibratlidir. Shu sababdan ham bugun dunyoning yirik davlatlarida bobomizning haykallari qad rostlagan. Bu, albatta, qalbimizni cheksiz g'urur va iftixorga to'ldiradi.

Hayotning tarix deb atalmish kitobi peshtoqidan o'rin egallab kelayotgan Navoiy bobomizning asarlari ichida hayot yo'llarining oxirlab qolgan davrida yozilgan kitoblari "Mahbub ul-qulub"- bugun yoshlar orasidan komil shaxslarni vositasi sifatida alohida ahamiyatga ega. Nafaqat yoshlarni, balki insoniyatni odamiylik tuyg'ulari bilan sug'oruvchi bebaho manba desak, yanglishmagan bo'lamiz. Bunga yorqin misol sifatida xalqimizga allaqachon yod bo'lib ketgan:

"Odami ersang demagil odami

Oniki yo'q xalq g'amidin g'ami" - hikmatli so'zini olsak, bunda adib har bir insonni o'zining yashayotgan xalqi va jamiyatining to'laqonli qismi sifatida his qilgan holda, har doim uning g'amiga va qayg'usiga malham bo'lishga va har qanday vaziyatda ham u bilan birga bo'lishga undaydi. Bu orqali esa davrimiz odamlari orasida avjiga chiqqan befarqlik va loqaydlik kasalini qoralaydi.

Boshni fido ayla ato qoshig'

Jismni qil sadqa ano boshig'a.

Tun-kuningg'a aylagali nur fosh,

Birsin oy angla, birsin quyosh.

Yuqoridagi misralar allaqachon xalqimiz yuragidan joy olib ulgurgan. Bunda zamonamizning asosiy muammolaridan biri ota-onalarimizni qadrlash, ularga hurmat va mehr bilan munosabatda bo‘lish farzandlarga nasihat etilgan. Hilm(muloyimlik) esa insonno boshqa mavjudotlardan ajratib turadigan eng go‘zal xislat ekanligini chiroyli dalillarda izohlagan: “Hilm inson vujudining xushmanzara bog‘idir va odamiylik olamining javohiriga boy tog‘idir. Yumshoq ko‘ngillik hodisalar to‘la dengizdagi kishilik kemasining langari desa bo‘ladi va insoniyat qadrini o‘lchaydigan tarozining toshiga tenglashtirsa ham bo‘ladi.” Umuman olganda, Alishe Navoiyning o‘zini ham davrimiz insonlariga umuminsoniy xislatlar jamlangan komil shaxs sifatida namuna desak bo‘ladi. Chunki u adolatparvar davlat arbobi va xalq dardini jon qulog‘i bilan eshitib, ularga malham bo‘lgan zotdir. Shu sababli ham xalq orasida “Amiri Kabir” (ulug‘ amir) nomini olgan.

Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki, zamon va makon tanlamas bu kitob bugungi kunda komil shaxslarni tarbiyalashda, ular qalbiga umuminsoniy xislatlarni joylashda asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Navoiy bobomizning nafaqat bu asarlari , balki barchasida yoshlar va kattalarni ma’naviy, ma’rifiy va estetik jihatdan tarbiyalaydigan dono fikrlar mujassamdir. Bugun har bir kitobxonning kitob javonida Navoiy bobomizning asarlari bo‘lishi – kelgusida bizni chiroyli kelajak kutayotganini anglatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. *Sanaqulov U. O‘zbek tili tarixi. Toshkent, 1998.*
2. *Abduraxmanov G‘., Mamajanov S. O‘zbek tili va adabiyoti. Toshkent, 1995.*
3. *«O‘zbek tili va adabiyoti» jurnali. 1992 yil, 8-son.*